

Bidrag til Fortolkningen af den danske Straffelovs § 73.

Af C. Meyer.

Foruden de grove, til de allevegne gængse Regler svarende Landsforræderiforbrydelser, som omhandles i alm. borgerlig Straffelovs §§ 71 og 72*), findes i Lovens § 73 en videregaaende for denne Straffelov særegen Bestemmelse, der lyder saaledes: »Den, som offentlig i Tale eller Skrift udtaler sig for, eller paa andre Maader end i §§ 71 og 72 omhandlet virker for at fremkalde fjendtlige Forholdsregler imod den danske Stat eller uberettiget Indblanding i dens Anliggender fra fremmede Magters Side, bliver at

*) § 71: »Naar Nogen, i den Hensigt at bringe den danske Stat eller nogen Del deraf under fremmed Herredømme eller losrive nogen Del af samme fra den danske Krone, opvækker Oprør eller sætter sig i Forbindelse med fremmede Magter, straffes han paa Livet. — Den, som deltager i et saadant Oprør, anses med Strafarbejde mindst i 3 Aar.«

§ 72: »Den, der i en anden Hensigt end den i § 71 omhandlede sætter sig i Forbindelse med en fremmed Regering for at fremkalde fjendtlige Forholdsregler eller endog Krig mod den danske Stat, straffes, naar fjendtlige Forholdsregler ere paabegyndte eller Krigen udbrudt, paa Livet eller med Tugthusarbejde paa Livstid, men i modsat Fald med Strafarbejde mindst i 4 Aar. Naar Nogen ellers til Fornærmelse eller Skade for den danske Stat træder i Forbindelse med en fremmed Regering for at formaa denne til at indblande sig i Statens Anliggender eller optræde med Fordringer paa samme, bliver Strafarbejde eller under formildende Omstændigheder Statsfængsel i indtil 10 Aar at anvende.«

anse med Strafarbejde eller Statsfængsel indtil 6 Aar eller under særdeles formildende Omstændigheder med andet Fængsel, dog ikke under 3 Maaneders simpelt Fængsel, forsaavidt højere Straf ikke maatte være forskyldt efter de i Kap. 4 [om Forsøg paa Forbrydelser] og 5 [om Delagtighed i Forbrydelser] givne Regler.«

Denne Bestemmelses Ord ere i flere Henseender tvivlsomme; men forinden der — som det er Hensigten med denne Opsats — skrides til deres Fortolkning med Hensyn til de Betingelser, de stille til den skyldiges Forsæt, vil det være hensigtsmæssigt at sætte sig ind i Bestemmelsens Forhistorie. Denne fremmaner afblegede Skygger fra Slesvig-Holsteinismens og Skandinavismens Dage og er lige saa stormfuld som §'ens senere Tilværelse har været stille, — der er aldrig rejst Tiltale efter den før under den nuværende store Krig.

Paa et Tidspunkt, da den til Udarbejdelse af Udkast til en Straffelovbog for Danmark i 1859 nedsatte anden Kommission var vidt fremskreden med sine Arbejder, fandt der i Sommeren 1863 i Sydslesvig oprørske Forsamlinger Sted, hvor der holdtes Taler til Gunst for »Wilhelm Erobreren« o. l., og dette gav Anledning til, at Kommissionen for at ramme slige Bevægelser — der arbejdedes samtidig paa en Straffelov for Hertugdømmet Slesvig, og det var et Ønske, at der skulde være Overensstemmelse mellem den og Kongerigets — i sit Udkast som § 79 efter §§ 77 og 78, der med Hensyn til, hvad der her har Interesse, vare enslydende med den senere vedtagne Lovs §§ 71 og 72, foreslog at indsætte saalydende Bestemmelse:

»Sætter nogen sig i Forbindelse med formaaende Personer, Foreninger eller Forsamlinger i Udlandet i den Hensigt at indvirke paa fremmede Regeringers Beslutninger til Skade for den danske Stat, eller tager nogen Del i udenlandske Foreninger eller Forsamlinger, der optræde paa en imod den danske Stat fjendtlig Maade, bliver han at anse med Strafarbejde eller Statsfængsel indtil 6 Aar eller

under særdeles formildende Omstændigheder med andet Fængsel, dog ikke under 3 Maaneders simpelt Fængsel.

Samme Straffebestemmelse er anvendelig paa den, som offentlig i Tale eller Skrift udtaler sig for fjendtlige Forholdsregler eller anden uberettiget Indblanding i den danske Stats Anliggender fra fremmede Magters Side, saavel som paa den, som paa anden Maade er virksom for at fremkalde en Stemning, der skulde lette eller give Anledning til en saadan Indblanding.

Forsaavidt et Forhold af den ommeldte Beskaffenhed maatte være at anse som en Forberedelse af, eller fremtræde som en Opfordring til, en landsforræderisk Virksomhed af den i § 77 eller § 78 omhandlede Art, komme Reglerne om Forsøg eller om Meddelagtighed til Anvendelse.»

I Kommissionens Motiver, der ere udarbejdede af C. S. Klein, anføres det (S. 118) til Bestemmelsens Begrundelse, at visse af de der nævnte Handlinger, hvilke som Regel antoges strafbare som Forsøg paa de i §§ 77 og 78 omhandlede Forbrydelser, dog — væsentlig vel paa Grund af Bevisvanskeligheder — kunde tænkes ikke at kunne rammes som saadant Forsøg, men dog mentes at burde kunne straffes.

Det fremhæves i Motiverne endvidere, at Forudsætningen for Anvendelse af Bestemmelsen maa være, at den paagældende Virksomhed skal kunne stemples som sigtende til at lette eller give Anledning til fjendtlige Foretagender osv.

I Landstinget, hvor Regeringen i Oktober 1864 forelagde Kommissionens Udkast, rejste der sig en stærk Bevægelse mod denne Bestemmelse. Det nedsatte Udvalg foreslog den strøget som uden Rod i vor tidligere Retsforfatning, og under Forhandlingerne bebrejdedes det den, væsentlig af de Nationalliberale, at den var en Lejlighedslov, at den var overflødig, uheldig formet, ubestemt, farlig for Tale og Skrivefriheden og egnet til at fremkalde »vexa-

toriske Forfølgelser mod Borgerne«. Uagtet Justitsministeren (Heltzen) strax ved anden Behandlings Begyndelse erklærede, at dens Forkastelse vilde sætte Regeringen i den Nødvendighed ikke at kunne fremme Straffeloven, hvad der gav Krieger Lejlighed til Gang paa Gang med megen Patos at forekaste ham Mangel paa Respekt for Rigsdagen, blev Paragraffen forkastet. Samme Skæbne havde en ændret Affattelse, hvorefter dens sidste Halvdel var udgaaet. Ploug anførte mod dette sidste Udkast, at det var blevet antydet, at Bestemmelsen skulde anvendes for at hindre og fortrædige Samkvem med det Folk, »der er det eneste paa den hele Jord, som staar i et broderligt og venligt Forhold til det danske Folk«. Han sigter her ved øjensynlig til, at Bestemmelsen tænktes rettet mod Foretagender som det netop i Foraaret 1864 opdukkede skandinaviske Unionsprojekt, og heri kan maaske søges den egentlige Grund til det Røre, den vakte.

I Folketinget, hvor Udkastet forelagdes i den næste Samling, var § 79 erstattet med den ovenfor anførte senere i Loven som § 73 optagne Bestemmelse, men her foreslog Tscherning denne ført tilbage til den gamle § 79's Skikkelse.

Under Debatten udtalte Klein, der var § 79's Fader, og Justitsministeren (Leuning) overfor Tschernings Frygt for, at den nye Bestemmelse ikke skulde kunne ramme visse Handlinger, gaaende ud paa »at indlemme vort Land i en nærmere Forbindelse med et fremmed Land under een fælles Regent«, at de to Bestemmelser ramte de samme Tilfælde, og Justitsministeren fremhævede herved, at den forbryderiske Hensigt var et væsentligt Moment ved disse Forbrydelser, og at enhver, der handlede i denne Hensigt, vilde blive ramt. § 73 vedtoges derpaa i begge Ting.

Naar man holder sig denne § 73's Forhistorie for Øje og ser, at den i en uklar Sætning har sammenfattet den tidligere § 79's to klare Sætninger samt ændret den

sidste af disse, saa at den kunde optage Indholdet af § 79's første Stykke i sig, ser man, at § 73 giver følgende to Regler:

- a) en mere speciel om den, som offentlig i Tale eller Skrift udtaler sig for fjendtlige Forholdsregler mod den danske Stat eller uberettiget Indblanding i dens Forhold, og
- b) en mere almindelig Regel om den, som paa anden Maade end i §§ 71 og 72 omhandlet virker for at fremkalde saadanne Forholdsregler eller saadan Indblanding.

At Deliktet a maa bestemmes saaledes og ikke, som man kunde læse Ordene: offentlig i Skrift eller Tale udtale sig for at fremkalde fjendtlige Forholdsregler osv., var man klar paa under Rigsdagsforhandlingerne, og det fremgaar ogsaa af det komplet urimelige i at fremhæve Virken ved Skrift eller Tale som en Del af den almindelige Virken, der rammes af Deliktet b, samt af, at a under den bekæmpede Fortolkning vilde mangle enhver nærmere objektiv Bestemmelse (den, der talte i den angivne Hensigt, skulde straffes, ligegyldigt hvorledes hans Tale lød). Under den her bekæmpede Forudsætning skulde der ej heller have staaet »for« efter »udtaler sig«, men kun efter »virker«.

Dette fører ind paa det Spørgsmaal, som her skulde besvares, om det for at anvende § 73 er en Betingelse, at nogen Følge er tilsigtet.

Det er sikkert en ikke ualmindelig Mening, at der fordres et Ønske om, at de fjendtlige Forholdsregler m. m. skal indtræde, jvf. ovenfor om Kommissionens Motiver og om Justitsminister Leunings Udtalelser i Rigsdagen. Blandt Forfatterne er Torp ligeledes af denne Mening (Den danske Strafferets alm. Del S. 453); R. S. Gram (om Motivets Betydning S. 173) gaar ikke ind paa Spørgsmaalet; derimod maa Goos i Den danske Strafferets specielle Del, 3die Del S. 33—34 og 37, antages ikke at kræve saadan

Hensigt, hvilken han slet ikke berorer; hans Bemærkning l. c. S. 37 om, at der til den ene Del af Bestemmelsen (b) kræves Forsæt til den endelige, skønt ikke til Fuldblydelsen nødvendige Retskrænkelse gaar ikke videre end til at fordre Kundskab om, at Handlingen er egnet til at fremkalde denne Retskrænkelse, og Bemærkningen l. c. S. 33 om det paa en særlig Maade udtrykte Ønske sigter til Deliktet a, om hvilket han udtrykkelig S. 37 siger, at her end ikke kræves Forsæt til Virkningen. Iøvrigt begrundes hverken Torp eller Goos deres Standpunkter.

Efter den ovenfor forsvarede Fortolkning af Deliktet a mangler der ogsaa Hjemmel til her at opstille nogen Fordring om Hensigt; hverken Ordene eller Bestemmelsens Plads giver Ret dertil. Der kan kun kræves Viden om, at det sagte indeholder en Udtalelse til Gunst for de oftnævnte Onder for Staten. Det er ligegyldigt, om Taleren maaske alene optræder for at skabe Landets Regering indre Vanskeligheder og hverken tror paa eller ønsker, at Udtalelsen skal faa nogen videre gaaende Virkning; han er dog hjemfalden til Straf, thi han har gjort sig skyldig i den for Landets udvortes Sikkerhed og Selvstændighed (eventuelt Værdighed) farlige Handling.

Hvorledes stiller Sagen sig i den omspurgte Henseende med Hensyn til Deliktet b?

I §§ 71 og 72 og i Udkastets § 79, 1. Stk., der som anført ikke blev til Lov, er paa en udtrykkelig og utvivlsom Maade og paa en fra den øvrige Del af § 79 og fra det her behandlede Delikt efter § 73 i et hvert Fald afvigende Maade stillet Krav til en udover Handlingen rækkende Hensigt.

Kommissionens Motiver fremhæve vel (S. 119) ogsaa med Hensyn til den Del af § 79, der nærmest svarer til Bestemmelserne om det Delikt, vi her omhandle, at Virksomheden skal sigte til at lette eller give Adgang til de fjendtlige Foretagender osv.; men de tilføje strax efter, at der er givet Straffebestemmelsen en saadan Vidde, fra 6 Aars

Straffearbejde til simpelt Fængsel i 3 Maaneder, at der er fuld Lejlighed til at tage tilbørligt Hensyn til Handlingens større eller mindre Strafbarhed og navnlig til at anvende en lempelig Straf i de Tilfælde, hvor den skyldiges Virksomhed dels i sig selv synes mindre farlig*) paa Grund af de tilstedeværende faktiske Forhold og dels subjektivt mindre strafværdig paa Grund af den mindre Grad af selvbevidst forræderisk Hensigt**).

Her fremhæves altsaa som et ledende Synspunkt Hensynet til den af Handlingen flydende Fare, og naar Kommissionen taler om den »mindre selvbevidste forræderiske Hensigt«, synes der i alt Fald tillige at have foresvævet den noget om, at Forsættet ikke havde Karakter af Hensigt.

Naar man dernæst ser paa selve Ordene i § 73, viser det sig, at de i Virkeligheden ikke indeholde noget, hvoraf Fordringen om saadant videregaaende Forsæt maa udledes. Delinkventen betegnes som den, der paa andre Maader end i §§ 71 og 72 omhandlet virker for at fremkalde fjendtlige Forholdsregler eller uberettiget Indblanding. Ganske vist kan »for at« betegne en Hensigt. Hvis der skulde læses: »den straffes, der virker — for at fremkalde«, vilde dette betegne, at vedkommende skulde virke i denne Hensigt; men hvis man læser: »den straffes, som virker for — at fremkalde«, antyder Ordet »for« ingen Hensigt; det knytter kun den objektive Del af Ordforbindelsen til Verbet virke. Den, der virker for at fremkalde, betyder saaledes læst kun den, der udfører Handlinger, som kunne fremme Hidførelsen af de oftnævnte Onder for Staten. Og at Ordene bør læses saaledes, derfor taler den Maade, hvorpaa Ordene »virker for« er jævnstillet med »udtaler sig for«, ligesom den modsatte Læsemaade vilde medføre tilsvarende Mangler ved den Bestemmelse af Handlingen, som ovenfor ved Deliktet a omtalt**). Endelig taler Be-

*) Udhævet af C. M.

***) Selv under den her forsvarede Fortolkning frembyder det en stor Vanskelighed at fastslaa, hvor Grænsen skal drages for den »Virken

visvanskeligheder, for hvilke allerede Tscherning i Rigsdagen havde Øje, for ikke at lade Hensigten være det afgørende.

Forstaaet som her forsvaret kræver altsaa Deliktet b ikke andet Forsæt end Viden om Handlingens Evne til at virke. Den, der udfører Handlinger, hvis Evne til at virke paa den anførte Maade er ham bekendt, er strafskyldig, selv om det f. Ex. kun er hans Hensigt at berede Landets Regering Vanskeligheder, og selv om hans Ønske ikke gaar videre.

Saaledes forstaaet er der Harmoni mellem § 73's to Straflebud. Denne Bestemmelse staar da som et Udenværk om Landsforræderibuddene og rammer Handlinger, der ere farlige for Statens Selvstændighed, Sikkerhed og Værdighed, men hvis Farlighed og subjektive Strafværdighed er — som allerede af Motiverne fremhævet — i høj Grad forskellig og kan rammes med tilsvarende Straffe.

Herved kan bemærkes, at der kan være saa meget mere Grund til her i Landet at have ret vidtgaende Straffebestemmelser angaaende de omhandlede Forhold, som Regeringen her ikke har Hjemmel til at anvende det i mange andre Lande kendte kraftige Middel i alvorlige Situationer at indføre Belejringsstilstand.

I det fra den i 1905 nedsatte Straffelovskommission hidrørende Udkast er der ej heller til den tilsvarende, i objektiv Henseende rigtignok meget præciserede og indskrænkede § 104 knyttet nogen Fordring om videregaaende Forsæt.

I Resultatet overensstemmende med det forsvarede Standpunkt er Københavns Kriminal- og Politirets Dom af 11. Maj 1915 i Sagen mod en Dr. polit., der i en Piece

for“, som omfattes af Bestemmelsen: den af Goos l. c. S. 35 foreslaaede Begrænsning af Bestemmelsen i § 85 om Handlinger, der sigte til at berøve Kongen Livet osv., lader sig ikke overføre paa § 73, jvf. dog maaske l. c. S. 33—34.

bl. a. havde udviklet og søgt at begrunde, at Regeringens Udlæggelse af Miner i Store Bælt i Krigens Begyndelse var et Brud paa Landets Neutralitetspligter overfor England og Frankrig. Derimod blev ved samme Rets Dom af 12. Juni s. A. en Redaktør frifundet for Tiltale efter den herommeldte Paragraf med Hensyn til nogle Avisartikler, idet disses Indhold fandtes for ubetydeligt til at kunne være farligt.
